

ВЫДАНИЕ А. ГРЫНЕВИЧА. —

Янка Купала.

АДВЕЧНАЯ . . .

. . . ПЕСНЯ

у XII-ці праявах.

ПЕЦЯРБУРГ.
1910.

Янка Купала.

АДВЕЧНАЯ

ПЕСЬНЯ

у XII ПРЯВАХ.

Пецябург. ————— 1910.

П Р А Я В Ы:

I. Хрэсьбіны	VII. Касьба і жніво
II. На службе	VIII. Восень
III. Вясельле	IX. Сьвята
IV. Весна	X. Зіма
V. За сахою	XI. Хаутуры
VI. Лета	XII. На магілкахъ

I.

Хрэсьбіны.

Вясковая убогая хата. Ноч. Усе сьпяць. У васінавых начоўках аберчанае зрэбнымі пялёнкамі ляжыць дзіцянё. Над ім зьяўляюцца цені і пяюць.

Жыцьцё.

Ўсесільнай рукою твареньня
Даю яму права істненьня,
На ўласнасць ваду і зямлю,
Душу яму такжэ даю.

Пад ўладай сваёй будзе меці
Як ёсць усё чыста на сьвеці;
Ён будзе ўсіх чыста дужэй,
Ён будзе ўсіх чыста мудрэй.

І рэкі, і долы, і горы
Яго будуць слухаць с пакарай;
Там высушэ, там правядзе,
Там зрые, а там узнясе.

Лясы ён абярне на поле,
Ўсялякіе ўстроіць будоўлі:
Сьвятыні пад неба зірнуць,
Цямніцы пабелай бліснуць.

Такъ будзе ён царам прыроды,
Сам найдасканалышага роду,
І будзе цар гэты павек
Названьне насіць — чалавек.

Доля.

Яму буду я напеваці
Аб радасці, славе, багацці,
Дзе шчасця палае прасвет,
Як самага сонейка цвет.

Ён, чуючы гэтыя песьні,
Не раз загалосе балесне,
І страшнай азвецца кляцьбой,
Бязільны жыць вечна са мной.

І стане ганяцца за мною
Ён думкамі, сэрцам, душою,—
Я, песьню прапеўшы, ўцяку
Ці ў поле, ці ў лес, ці ў раку.

І будзе так жыць і маліцца,
Сваею неўдачай хваліцца
Стварэньне Жыцця—чэлавек,
Аж ляжэ ў зямельку на век.

Беда.

Во!—тутка маё панаваньне!
Са мной ён і ляжэ, і ўстане.
Весна, лега, восень, зіма—
Я з ім, як царыца сама.

Напрасна мяне будзе гнаці,
З ім буду за хатай, у хаці,
І так ён зжывецца са мной,
Што стану яго я душой.

На плечы ўзвалю горб вялікі,
Абую ў лазовыя лыкі,
Як ночай хай блудзе па дню,—
Прасветласць я выдзеру ўсю.

Голад і Холад (разам).

Мы будзем хадзіць за ім парай,
Наводзіць балесьці і хмары,
Душой і хацінай трасьці,
Адвечныя казкі плясьці.

Хай чуе і сілен, і молад,
Як страшэн, і голад і холад,
І рыне ў магільны пясок
Праз стужу, праз хлеба кусок.

Хор.

Гэй, спраўма над ім тут хрысьціны
Сьлязы і крыві церушынай!
Хай будзе ні мал, ні вялік,
Ніхай носе імя: Мужык.

Дзіцянё заплакало; цені разьбегаюцца і нікнуць.

II.

На службе.

Дворны папар, лагі. Недалёка лес. Дзень хмурны; слата. Пасецца скаціна; каля яе снуе маленькі пастушок. Апатка у яго паабрываная. Босы. У ззябнутых руках трымае бяроставую трубу. З лесу дарогай паказываецца кабеціна, — яго матка.

Пастушок.

Ў сваей хатцэ і пры матцэ
Жыў ня жыў,
Беда выпхнула бадзяцца,
У сьвет набрыў.

Кожын гоне, папіхае,
Свой, ня свой.
Ой ты, служба, ой благая,
Божэ мой!
Ой ты доля пустасейна!
Рад не рад;
Далі кут, і той ня пэўна—
Да Каляд.
Нясуць хлеба, ці да хлеба,
І глядзяць:
Ведай, есьці шмат ня трэба...
Ўзяць?... не ўзяць?
Воўк, ваўчыха за гарою
Завядзе,
Ні прыстаньня, ні спакою
Ой нідзе!

Матка (падходзючы).

Што ня весел так, сынулька,
Мой жэ ты?
Табе кланяўся татулька
І браты.
Гавары-ж ты мне, мой мілы,
Родны мой,
Як там служба, як там сілы,
Як з ядой?
Ці кусочэк калі ласы
Паднясуць?
Ці ня крыўдзюць калі часам?
Ці ня бьюць?
Калі-ж прыдзе тое сьвятка
З ласкай тэй,
Не разстанешся ты с хаткай,
Са сваей?

Пастушок.

Як у служкі сходзюць леты—
 Ў пастуха,
Пытай, маці, птушкі гэтай—
 Канюха.
Запытайся гэтай хмары—
 Гэтых сьлёз,
Гэтай кветкі на папары—
 Гэтых лоз.
Гэтай грушы сярод поля,
 І балот:
Яны ўсе аб маеі доли
 Вядуць шчот.

Матка.

Не хачу я их пытаці,
 Мой сынок,
Не пацешуць яны маці,
 Сакалок.
Калыхала, гадавала,
 Як магла,
А цяпер што дачэкала?
 Што нашла?

Пастушок.

Не плач, маці, і ня злуйся
 На жыцьцё,
Як я ў сілачку ўбяруся,
 Змагу ўсё.

Вечарэе. Пастушок гоне скаціну дамоў. Маці пахліпываючы
 ідзе у сьлед за ім.

Ш.

Вяселье.

Хата у маладога. Шмат народу. Стол повен гарэлкі і ўсялякай яды. За сталом сідзяць на лавах: сват, свацьця, маладые, закосьнік, маршалак, дружкі і прыданые; усе вясёлые. Музыка гульня.

Сват.

Вот дзе, братцы, разгуляцца!

Вот пацешыцца калі!

Хоць бярыся, распраніся,

Ды у прысядкі валі!

Звонюць чаркі, трашчаць скваркі,

Лопат, гоман, сьмех і крык,

Во! сяло дзе ходам ходзе,

Гора дзе забыў мужык!

Гасьцей поўна, усё роўна,

Як дзе сходка, ці кірмаш.

Ёсць Марыся, Дамініся,

Юрка, Саўка і Тамаш.

Як належэ, ў скрыпку рэжэ

Наш музыка, наш Аўлас;

За им сьледам, як за дзедам,

Бье у бубен Апанас.

Трыльля! трыльля! вось кадрыля,

Вось лявоніха ідзе,

Валюць проста, як бы з моста,

Як ніколі, як нідзе!..

Свацьця.

Вот забава! вот так слава

Маладому, маладой!

Усё ладам, і с парадам,
І пастаўлена парой.

Кругом шчыра, сала, сыраў—
Хоць ты сьліну палыкай,
Тоўста, густа хлеба лустаў—
А пірог! а каравай!

Дзеўкі с твары, як бы ў жары,
Як бы сонцэ касьнікі,
Ну, а мальцы—ліжы пальцы!
Вот яны! вот дзяцюкі!

Не наракам, бокам-скокам,
Не гулялі так даўно.
Гоп-ля! сваце, паскакаці!
Ну вясельле! ну яно!

Малады.

Хто вясёлы, хоць і ў горы,
Таму слава, таму чэсьць!
Чым багата, рада хата,
Не жалейце піць і есьць!

(Да маладой).

Ты, сястрыца, дось смуціцца
Уздыханьне ў кут пашлі,
Еш, лябёдка, запі водкай,
Душу песьняй весялі!

Кончым зараз гэты галас,
Гульня пойдзе за нішто;
Зажывём мы па сваёму,
Як ніколі, як ніхто.

Маладая.

Гуляй, мілы, колькі сілы!
Не ўважай нуды маеі:

Я паплачу, знамо, бачу
Чужу хату і людзей.

Чужа хатка, бацька, матка,
Сама тутка першы разъ;
Ньюць грудзі, што-то будзе?
Што чэкае ў жыццю нас?

Хор.

Рэдкі сьмехі і пацехі,
Часты сьлёзы і беда!
Ё часіна, ё скрыпіна,—
Весяліся, грамада!

Сват вылазе з-за стала і сыпе лявоніху са свацьцый; за ім малады з маладой і ўся дружина.

IV.

Весна.

Раніца. Вясковая хата; выгляд непрытульны і убогі. Праз маленькае ваконцэ прабіваецца бледнаваты блеск. Цемнавата. Мужык сядзіць на палу зьвесіўшы ногі, курьць люльку і глыбока нешта думае. Уходзе Весна: на галаве ў яе с курасьлепу і пралесак вянок, у руках разарваны ланцуг.

Весна (з рызыкай тоненькім голасам).

Ну, як дуж, мужычок?
К табе ў госьці іду.
На бок жыва, на бок!
І бяду, і нуду!

Пратры вочы са сну,
Марш к другому жыццю!
Строй саху, барану
І севалку сваю!

Ўжо прасохла ральля,
Ўжо рунее трава,
К сабе клічэ земля,
Ты ў яе галава.

Табе рэчкі бурляць,
Табе кветкі цвітуць,
Табе пушчы шумяць,
І зязюлі пяюць.

Ды і сонцэ, глядзі,
Гэтак сьвече не зра.
Ну ідзі! ну ідзі!
Араць, сеяць пара!

Мужык (што хвіля ўздыхаючы).

Ўжо ўстаю, ўжо іду,
Ясна пані Весна,
Толькі вот на бяду
Зерня к севу німа.

Трохі нешта было,
Што мне Восень дала,
Вось Зіму нанясло,
І ўсё чыста зьвела.

Апасьледні мяшок
К Калядам я змалоў,
Цяпер сьвіран і ток,
Як хто махалам зьмёў.

І сам сеяць я рад,
Ды, як бачыш, с Каляд
Усё выбраў да дна,
Ой Весна! ой Весна!

Весна.

Што мармочыш ты там?
Німа часу чэкаць,—
Табе раду я дам,
Як бяду ашукаць.

Асьмель трохі сябе,
Пыху с сэрца зьнімі,
І насеньне к сяўбе
З магазыну возьмі.

Браць ня прыдзецца шмат,
Які пудзік другі,
Бо, як чула я, брат,
Шнур твой вельмі вузкі.

Мужык.

Міла рада твая,
Ясна пані Весна,
Дый, як сьвет пазнаў я,
Мне вядома яна.

Знаю я магазын,
Толькі з ім з году ў год
Адзін выхад, адзін:
Недарод, недарод.

Весна.

Бог с табой!—я іду
Падаць Лету наказ;
Адно скем: я ў гаду
Не бываю двух раз.

Адходзіць. Мужык злазе с пала, бярэ с калка хамут і дугу
выходзе с хаты. Сонцэ прыветліва замянула ў ваконцэ.

V.

За сахою.

Поле. Неба яснае. У недалёкай зялёнай дуброве кукуе зязюлька
Мужык арэ. Конік, малы і худы, што мінута прыстанаўліваецца
Над галавой аратага пяюць жаваранкі. Гасьцінцам прыбліжаецца
падарожны.

Араты (ходзючы за сахой).

Гайда, баразною,
Косю мой маленькі,
Гайда, за сахою,
Селянін худзенькі!

Гэткае раздольле
На усе староны!—
Выарэм мы поле
Ў скібіны, ў загоны.

Зерня ў полі зложым
Жменяй спрацаванай;
Зарунейся збожжэм,
Цьмяная паляна!

Пройдуць гэтта людзі,
Бедны і багаты,
Дзіўна, дзіўна будзе,
Што зрабіў араты?

Гайда баразною,
Косю мой маленькі!
Гайда за сахою,
Селянін худзенькі!

Падарожны (падбліжаючыся).

Гетак с песьняй, гэтак,
З верай і надзеяй

Кожын свой палетак
Хай арэ і сее!

Ці дошч залівае,
Ці вецер бушуе,
Птушка ані дбае,
Гнёзды ўе, будуе.

Не пытаў араты
Свайго шчасьця, долі,
Што дадуць зерняты,
Кінутыя ў полі.

Гэтак с песьняй, гэтак,
З верай і надзеяй
Кожын свой палетак
Абарэ, засее!

Араты (як бы сам да сябе).

Тушы штось нарогі,
Конь ісьці ня хочэ,
Млеюць рукі, ногі,
Пыл засыпаў вочы.

Ліха чужь старое—
Ломе косьці, грудзі,
Жонка, як на тое,
С полуднем марудэе.

Гэй, спачыньма, кося!
Люльку закуру я,
Можэ праца посьле
Лепш памашыруе.

Падарожны (мінаючы аратага кланяецца).

Памажы вам, Божэ,
Спрацаваны браце!
Выраў прыгожа,—
Толькі засеваці.

Знаць жывеш шчасьліва,
Маеш хату, поле...
Дзе-ж мой дом? дзе ніва?..
Доля-ж мая, доля!
(Ідзе далей).

Араты.

Ён ідзе і плачэ,
Я плачу царою...
Эй ты, небарачэ,
А дзе шчасьце тое?..

Выпрагае каня; жонка ў спарышох прыносе полудзень.

VI.

Лета.

Поле. У далі кругом чарнеюцца лясы. На ўзьмежку, пад дзікай грушай, сядзіць задумаўшыся Мужык; напраці яго вёска, далей гасьцінец і двор, акружэны прысадамі і садамі. Налева залітая паводкай сенажаць; направа абсеяныя шнуры: ярыну усю пакрывае сьвірэпка, жыта напал з Гірсой і званцом пагёрсана градам. С усходу на небе падымаецца хмара — чуваць гром. К Мужыку падходзе Лета, трымаючы у ваднэй рuce серп, у другой касу.

Лета.

Што задумаўся так, Мужычок?
Варта глянуць крыху весялей!
На! касу, малаток і брусок,
І сярпок на! для жонкі тваей!
Званцом шастае ўжо сенажаць,
Цецярэе жытцо і ячмень;
Час на гвалт і касіці, і жаць;
Не на тое настаў Пятроў дзень.

Час такі: ад зары да зары
Калі ўздумаеш сілы жалець,
Дачэкаешся гэткай пары,
Што прыпомне табе гэта клець,

Што прыпомнюць і дзеткі твае,
І скацінка прыпомне твая,
А Зіма-ж запяе, запяе,
Хоць памры—ні жыцьця, ні пуцьця!

Бяры-ж, на! што табе я даю;
Спадкі мне атказала Весна,
Ідзі працу збіраці сваю,
Сваё дзела даводзь да канца!

Мужык (водзючы блуднымі вачыма).

Што? куды ты мне кажэш ісьці,
Лета яснае, жаць і касіць?
Лёгка песьні такіе вясці.
Але сиробуй на дзеле пажыць.

Свой лажок я падчысьціў вясной;
Сеяў шнур;—у доўг даў магазын,—
Цяпер, глянь! луг занесе вадой,
Колас, глянь! ці ёсьць цэлы адзін?

Еў, ня еў, ці адзет, не адзет,
Да ўсяго я ахвотны ў людзей;
З маеі сілаю лічыцца сьвет,
Чым жэ, чым я на ніве сваеі?

Не ўзьнімаецца к працы рука:
Апрацівело горэ, жыцьцё.
Эх ты доля-беда мужыка,
Ой ты, Лета, ой Лета маё.

Лета.

І ня стыдна-ж табе век вяком,
Хоць і дуж, як той дуб векавы,
Вясьці гутарку ўсё су плачом,
Ніжэй гнуцца павялай травы!

Нарэканьнем ня зможэш бяды,
Хоць дзень, ноч нарэкай, небарак:
Шчасьце ходзе гады-у-рады,
Абмінаючы вёску ўсяляк.

Вось, як ведаеш, я ў цябе госьць,
Не драмі-ж, як пад лавой тапор,
Заробаткі ў дварэ, чула, ёсьць,
Шнур збірай свой, ды жыва у двор!

Мужык.

Двор я знаю даўно, ой даўно!
З года ў год я там сілу ўсю ўпёк;
Калі-ж гляну, выходзе адно:
Пуста хата, сьвіронак і ток.

Вынімала мне паншчына дух,
Зжыў яе—думаў, воля дасць хлеб,
І ці зьвёў ці ня зьвёў той ланцуг,
Як за паншчынай, бедзен і сьлеп.

Лета.

І паехаў жэ, братка ты мой...
Не вялікі, знаць, толк выйдзе ў нас;
На! касу, серп—ваюй хоць з бядой!
Иду Восені выслаць наказ.

Кідае касу і серп Мужыку пад ногі і адходзе. Мужык вострэ касу, прабуе на ўзьмежку і мінаючы вёску ідзе у двор. Бура пачынаецца на добрае; блыскае маланка; што раз сільней грміць гром. Бьє пярун. Пасыпауся дошч з градам.

VII.

Касьба і жніво.

Сенажаць і поле, што каля грушы. Гарачыня стаіць нязносная.
Мужык разхрыстаўшыся косе. Жонка у ваднэй кашулі жнецъ;
пры ей на казлах, абвешаных пасьцілкай, вісіць у начоўках
дзіцянё; двое меньшых поўзае ў сьлед за маткай.

Мужык (абціраючы пот рукавом).

Эх, труды, труды
Непазбытыя!

Эх, каса, каса,
Потам зьлітая!

І калі-ж с табой
Мы, сталёвая,
Здабываць пайдзём
Шчасьце новае?

Век зьвініш, сьвішчыш,
Атклепаная,
Век плыве сьлеза
Неўніманая.

Там гудзіц віхор,
Лес хістаецца;
Там пяе касец,
Пацешаецца.

Эх, труды, труды
Непазбытыя!
Эх, каса, каса
Потам зьлітая!

Жонка (акручываючы нагу, параненую аржоньнем).

Не палі агнём
Гэтак, сонейко!

Не калі мне ног
Так, аржонейко!
Трудна сьпіну гнуць,
Спрацаваную,
Каласы зьбіраць
Паваляныя.
Дабрыцом-сьцяной
Не пахвалішся,
Кроў і пот ліеш,
Заліваешся.
Ўсюды Бог гасьціў
С сваей ласкаю,
Толькі крыў, мінуў
Ніву хамскую.

Мужык.

Ўжо каса мая
Прытупілася:
Не бярэ сіўца,
Замарылася.
Паклепаць пайду
Там на межышчэ
І бруском зьвяду,
Як належышца.
Ды ў ход зноў пушчу
Пад песьнь сьлёзную,
Хай зноў бачэ сьвет
Сілу грозную.

Жонка (выцягаваючы стрэмку с пальца)

Дзіцянё ў каздох
Адзваецца;
Пагляджу, пайду,
Як там маецца.

Ох, каб так шнурок
Свой счырыкалі!
Ўжо за пашу ў двор
Адбыць клікалі.

Мужык і жонка (разам).

І жыцьцё-ж, жыцьцё
Безпрасьветнае!
Ці ня лепей ты
Апраметная!

Мужык садзіцца клепаць касу, а жонка йдзе к казлом і корме
грудзёй дзіцяне.

VIII.

Восень.

Досьвітак. Ток. Бледна курыцца на сыяне газоўка. Мужык
малоце. Цэл гудзіць. Яму глуха заводзючы падцінае вецер.
Дзьверы атчыняюцца, уходзе Восень. У ваднай руцэ трымае
пук уселякіх павялых зёлак, у другой пусты мех.

Восень.

Я усюдах хадзіла,
Я усюдах была,
Як дзе што урадзіла,
Я рахунак вела.
І к табе во зайшлася
Паглядзець, запытаць,
Як ты жыў, як спраўляўся,
Што відаць, што чуваць?

Весна, Лета блудзілі
Па ўсей чыста зямлі;
Ці-ж па роўна дзялілі,
Роўна ўроду няслі?

Цябе с краю да краю
Было ўсюды ўдаволь;
Даказаў дзіваў, знаю,
Твой і пот, і мазоль.

Дык як с кормам? як жыта?
Двор то мае, чым жыць:
Сенам пуна набіта,
З дабром ток аж трашчыць.

М у ж ы к.

Восень, ясная пані,
Глян! я лгаць не хачу—
Да паўзімкі не стане,
Як лічу, не лічу.

Німа штосьці ўмалоту,
Ды і што малаціць?
Копкі дзьве акалоту,
Грэчкі з возік ляжыць.

С копку яркі, ячменю,
Трохі сена, аўса...
Вот і хлеб, і насеньне,
І за труд плата ўся!

Пры стале-ж сядзе спора
Спажываці дары:
Жонка, дзетак сямёра,
Ды татуля стары.

В о с е н ь.

Праўду вашэць гамоне:
Бог ня вельмі ўспамог,
Але ты не сягонья
Так устаў, так і лёг.

Вось і сёлета трэба
Дацягнуць да канца,
Прыкупі с пудзік хлеба,
Дапажыч з воз сенца,

Пудзік хлеба з мякіна!¹,
Груцы, бобу крыху,
Якой бульбы асьміну—
Ці-ж ня дось мужыку?

Мужык.

Ну і рада, ой рада!
Дакупіць, дакупіць!...
Дзе-ж капейка у «гада»?
Дзе яго скарб ляжыць?
На насеньне, на страву
Трос вясной кішанёй,
Летам штраф за «патраву»;
Воласць не за гарой.

Восень.

Як гляджу, ўсё нахаджу
Недастаткі адны,
Будзь здароў! я адходжу
Да суседкі Зімы.

Выходзе. На дварэ вецер вье што раз сільней. Каплі сьцюдзёнага дожджу шлёпаюць аб гнілые сьцены. Мужык набірае у рэзыгіні вязку саломы—і йдзе даваць скаціне. Дзьверы са скрыпам зачыняюцца.

ІХ.

Сьвята.

Хата што і вясной. На стале ляжыць стус грычаных бліноў. На палку ляжыць двое хворых дзяцей; другіе босыя і ў вадных кашулёнках поўзаюць каля маткі па хаце. На печы крэкчэ бацька стары. Мужык сядзіць на лаве і пад нос мармочэ.

Мужык.

Ну, ламака, ну, хамула!
Ці-ж стагнаць ня годзе?

Што мінуло, то мінуло,
Болей не прыходзе.
Пёкся, пёкся вясну, лета,
Аж толькі дзяржыся,
А цяпер спачынь за гэта,
Дый павесяліся.
Трохі жонка хваравіта,
Трохі хворы дзеці,
Вышчарку! ну і квіта!
На што там глядзеці?
Юрку варта-бы да школы,
З гора, пасылаці;
Ня шлі: будзе як ты голы,
Хай сядзіць у хаці..
Насье трэба чэравікі,
Кажушок Сымонку,
Ну, на гэта час вялікі..
Пара-ж і ў карчомку!

Жонка.

Што ты там бурчыш пад носам?
Скрабеш каля вуха?
І ўдаеш паглёдам косым
Вялікага зуха?
«Пагуляці... да карчомкі...»
Вот так малайчына!
А дзе лапі ў тваей жонкі?
Дзе дровы, лучына?
Трэба новае карыта,
Каптан Зосі трэба,
Просіць хвэльчэра Мікіта,
Ўжо ня есьць і хлеба.
Не табе спачыць, хамуле,
Не табе сьпеваці,
Не да сьмеху, не да гуляў,
Калі беда ў хаце.

Стараста. (Уходзе трохі падпіўшы з нейкай смешнай важнасьцяй і строгасьцяй).

Вось і трапіў к вам нарэшце...
Ну рыхтуйся, братка!
Кішанёй мусіш патрэсьці:
Трэба нам падаткаў.
Трэба чыншу, трэба «пені»,
Быў прыказ с павету,
Каб за тыдзень непрэменьне
Ўнесці дробязь гэту.
Дык спраўляйся-ж, і то лоўка!
Бо ня жыць і ў хатцэ,
І з апраткай, і з кароўкай
Прыдзецца расстацца.

Магазыньнік. (Уходзе такжэ п'янаваты).

Пахвалёны вам, суседзе!
Як дуж, як здароўе?
Ужо і зімка да нас едзе—
За даўгом прышоў я.
Аўса бочку, цьверць ячменю,
Са дзьве цьверці жыта
Адаць мусіш непрэменьне,
Тады будзе квіта.

Мужык.

Ну і што? і больш нічога!..
І дакуль так будзе?
Ані сэрца, ані Бога...
Ну жыцьцё, ну людзі!

Хватае за шапку і уцекае са сваей хаты. Жонка ўцірае хусткай сьлёзы. Стараста і магазыньнік высовываюцца на двор.

Х.

З і м а.

Лес. У нізу на дзерэвах вісіць кругом шэрэнь. Мужык у палатаным кажуху, у лямцовай шапцэ стайць па калені ў сьнягу і сячэ таўстую хвойку. Здаля прыбліжаецца Зіма. У яе: у ваднэй руцэ кавадла і молат, у другой жмут жалезных путаў. Як ідзе, молат ударае аб кавадла, а ланцугі бразгаюць.

З і м а.

Як жыў, як дуж, як маешся?

Ці жыці не дакучыла?

Усюдах я шатаюся,

І да цябе во лучыла.

Кандалікамі звонючы,

Іду к табе—ўсесільная,

На долю тваю помнючы,

Іду к табе—магільная.

Над цэлай, над старонкаю

Я панай разгасьцілася;

Мой сьнег ляжыць пялёнкаю,

Ў мой лёд рэка пакрылася.

Гуляю я з марозамі,

Гуляю я са стужамі,

Сьмяюся я над сьлёзамі,

І ўсіх, і ўсё я дужаю.

Кінь выгляд акалелага,

Прысядзь во на калодаццэ!

Крапчэй ты сьвета цэлага,

Ну што? каб нам паходацца?

Мужык.

Ой Зімка, пані ясная!
Не варта наругаціся.
Прытыкі кінь напасныя:
С кім тут за плечы браціся?

Я з сілаю разлучэны:
Ў палях, лугах загінута...
Неўдачамі замучэны,
Пацехамі пакінуты.

Рукою чужь пакратаю,
Ня муч жэ абарванага!
Пад футры йдзі багатыя,
Ў палацы мураваныя!

Семья мая галодная,
Хаціна мая хіліцца.
Ідзі, Зіма нягодная!
Ня дуж с табою сіліцца.

Зіма.

Не дам ніколі веры я
Тваей брахні апьянчэнай,
Што горэ цябе мерае,
Што сьлёзамі ты няньчэны.

Каму-ж тут хвойкі валюцца
Рукою мазалістою?
І шуркі каму стаўлюцца
На пасеку, на чыстую.

Ці-ж хата с хвойкі зваленай
Ня грэта, не пастаўлена?
Ці-ж пасека ня сеяна,
Сахой тваей абнесена?

Мужык.

Туды ў краі далёкіе,
Як дні мінуць кароткіе
Сасоначкі высокіе
Плывуць ракой—паводкаю.
Гасьцінцамі, дарогамі
У горад шуркі цягнуцца,
Не за маймі парогамі
Скарб пасечны хаваецца.

Зіма.

Табе жыцьцё, знаць, сьцеліцца,
Як бы сама нуда тая;
Пашлю ў дабаў мяцелицу,
Нехай з бядой разсватае.

Адходзіць. Пачынаецца мяцеліца. Цямнее. Хвойка падсечэная
с трэскам і грукам валіцца і забівае мужыка. Стада згаладалых
ваўкоў прыбліжаецца к нябошчыку. Лес стогне.

XI.

Хаутуры.

Хата. Напроць дзьвераў у белай дамавіне ляжыць Мужык. Ста-
ляр раскідае палок, бярэ доскі з яго і робе века к дамавіне.
За сталом суседзі пяюць па нябошчыку. Жонка галосе і пры-
гаварывае. Дзеці хліпочуць. Стары бацька, крэкчучы, злазе с
печы. Мяцеліца шуміць. У коміне жаласліва вые вецер.

Жонка.

А мой ты сакалочэк!
А мой ты каралёчэк!
Ляжыш не ўстанеш болей...
О доля-ж мая, доля!

Без часу смерць-магіла
Жыцьцё тваё згасіла;
Ў нешчасную гадзіну
Сіротачак пакінуў.

Сіроткі ўсе малые,
І сьць не маюць тые,
І дроў німа палена,
І ў пуні німа сена.

Як жыў, як ты сьвет бачыў,
Усё-ж было іначэй,
Ці ў поле ты... ці ў людзі..
Што з намі цяпер будзе?

На што на сьвет раджацца,
Хто мае з ім разстацца,
І горкі жаль кідаці
Ўдаве, бацьком, дзіцяці.

Бацька (уцераючы неўзнак сьлёзы).

Дзяржыць беда старога,
Хаваюць маладога;
Забрала дамавіна
Не бацьку, але сына.

Ня места мне у хаце:
Ня дуж я працаваці;
Пры кім дажыць тут веку
Нешчаснаму калеку?

Вазьму я хіба ўнука,
Ці ў сьвет ісьці навука?—
Пайдзём ад хат да хаты,
І к бедным, і к багатым.
Зьбірай, стары, хатомкі,
І зрыўкі, і атопкі;

І жыва с хаты роднай
На сівер на нязводны!
Выцягівае з-за печы лахманы і атопкі.

Сталяр (кончыўшы века да труны).

Як згаварыці слова,
І века ўжо гатова.
Закрыць дамоўку можна,
Падходзь прашчацца кожны.
Падходзь чужы і хатні
Заглянуць раз астатні
Вось на таго, што дзетак
Без часу кінуў гэтак.
Ня кепскім быў суседам:
Шоў прадзедаўскім сьледам,
Ня крыўдзючы нікога;
Цярпеў сам крыўдаў многа.

Меньшы сыноч (палуючы нябошчыка руку — да
маткі):

Чаму, скажы, матуля,
Прыбраны так татуля
Ляжыць у гэтай скрыні
Такі халодны, сіні!

Большы сыноч.

Ня лезь ты без патрэбы:
Душа ўжо таткі ў небе.
Не ўстане і на лета;
Памёр ён, значэ, гэта.

Дзедзі атступаюцца; падходзюць прашчацца другіе. Сталяр за-
бівае векам дамоўку. Суседзі бяруць нябошчыка на плечы
выносяць с хаты.

Хор.

Рай сьветлы безканечны
На судзе астатэчным
Дай, Боже, ўсім загнаным,
На векі векаў. Амэн!

Жонка і дзеці галасюць. Бацька, абвешаны торбамі, забірае ўнука і ідзе ў сьвет. Хата астаецца пустая. Чутны званы. Выюць сабакі.

XII.

На магілках.

Цёмная ноч перад Узьвіжэньнем. Магілкі. Лётаюць совы і кажаны. На паваленым крыжу сядзіць цень Мужыка.

Цень Мужыка.

Што насып размыло жвіровы?
Што спаць мне ў зямлі не дае?
Чаго кажаны тут і совы
Зьяцелісь на косьці мае?
Проч, гадзіны, сліўні, рапухі!
Хоць зьгіньце ў праметнай на дне.
Благіе і добрыя духі
Прыбліжцеся жыва ка мне.
Так спаць не ахвота век цэлы;
Мне хочэцца ведаць, пачуць,
Што чутна на сьвеце на белым?
Патомкі мае як живуць?
Ці досіць им хлеба да хлеба,
Як добра им плаціць земля?
Ці ласкі ад сьвету, ад неба
Не маюць, як некалі я?
Ці песьні пяюць, ці як мухі
Ў цянётах гніюць павука?

І ўсё гаварыце мне, духі,
Што зроблена для мужыка.

Зьлетаюцца тые-ж самыя духі, што пры хрэсьбінах. Верцюцца
каля Мужыка і папераменна пяюць:

Беда.

Мы скажэм табе ўсё з ахвотай,
Па сьмерці тваей што зайшло:
Ня зломлены к шчасьцю вароты,
Сьлязы не ўбыло,—прыбыло.

Голад.

Усьмехаюцца пусткай папары,
Урода ня йдзе, як не йшла.
Па небе за хмараю хмара
Плыве і плыве, як плыла.

Холад.

Хаціна згнівае у плесьні,
Хаўтурны ня зводзіцца звон,
Пад дзікія ветравы песьні
Пракляцьця разносіцца стон.

Хорам.

Завалены сьцежкі к прасьвету
Крыжамі безчасных магіл,
А брат твой, мужык, без прывету
Ва ўсім гэтым чахне бяз сіл.

Доля.

Табе яшчэ ведаць цікава,
Што стала с сынамі тваймі?
З усякай вялося им славай,
Усяк им жылося з людзьмі.

Адзін, як і ты, шнур пахае,
Карчомкай душу весяліць,

Другога чужына змагае,
А варта пры трэцьцім стаіць.
Чацьвёрты у здэку загінуў
За праўду, за крыўду сваю,
Руку атсек пяты машынай,
І торбаю корме сямью.

Жыцьцё.

Ну што? як старонка, як дзеткі,
Як што між людзьмі, ці зьвармі?
Я лоўка разставіло сеткі!
Папробуй, расплутай вазьмі!
Я сілам цямрычным у рукі
Непраўд пустазельле дало,
Хай сеюць зьнішчэньне і мукі
Хай корчэ ўсіх змога і зло.

Цень Мужыка.

Ня міла мне слухаць, ня міла
З зямлі маея гэткі прывет.
Раскрыйся нанова магіла:
Страшней цябе людзі і сьвет.

Магіла раскрываецца. Чутна запяў недзе пяхух. Духі разлетаюцца. Нікне цень мужыка. Перагуківаюцца з зайцамі совы. У паветры лапочуць крыльлямі кажаны і начніцы.

Бароўцы, 1908 г. 22 Серпня.

Выданьня А. Грыневіча.

А. Нрыпiewiч. Zbornik bielaruskich narodnych pie- śniaŭ z notami. t. I	30 k.
Янка Купала. Адвечная песьня	20 „
Яго-ж. Жалейка (выд. С-кі „З. с. і ў н. в.“)	50 „
Јаһо-ž. Huślar (wychodzić z druku)	50 „

Цэна 20 кап.

Склад выданьняў знаходзіцца ў фірме „Загляне сонцэ і ў нашэ ваконцэ“ і ў выдаўца А. Грыневіча—адрэс абoix: СПБ. 6-я Лінія № 1, кв. 20, а такжэ і ў рэдакцыі „Наша Ніва“—Вільня, Віленская 20.